

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИГА ПЕДАГОГИК ВА ИЖОДИЙ ЁНДАШУВ

Ё.Ў.Ирисбаева

Ренессанс таълим университети доценти

Аннотация: Ушбу мақолада бугунги кунда таълим жараёнига ижодий ёндашув, ўтказиладиган машғулотлар жараёнини янги педагогик технологиялар сирасига кирувчи ҳамкорлик педагогикаси асосида ташкил этиши, болалар мустақиллигини таъминлаш, машғулотларни замонавий талаблар даражасида ташкил этиши ҳақида ёритилади.

Таянч сўзлар: таълим субъекти, интеллектуал, тафаккур, тасаввур, ақлий усуллар, ўйин, қизиқтириши.

Бугунги кунда мактабда ўқишга тайёрликни шакллантириш, тарбияланувчиларнинг руҳиятини кўтариш, шахсий хусусиятларини ривожлантириш, бошланғич синфда муваффақиятли ўқишлари учун зарур бўлган кўникмаларни ҳосил қилиш, уларни ҳаёт ва фаолиятнинг янги шароитларига мослаштириш мактабгача таълим олдида турган асосий вазифалардандир.

Юртбошимиз Ш.М.МИРЗИЁЕВ “Ёшларимизнинг мустақил фикрлайдиган, юксак интеллектуал ва маънавий салоҳиятга эга бўлиб, дунё миқёсида ўз тенгдошларига ҳеч қайси соҳада бўш келмайдиган инсонлар бўлиб камол топиши, бахтли бўлиши учун давлатимиз ва жамиятимизнинг бор куч ва имкониятларини сафарбар этамиз” дея таъкидлайди.

Маълумки, ҳар қандай таълим жараёни педагогдан ижодий ёндашувни талаб этади. Хусусан, боланинг билиш фаолиятини тўғри ташкил этиш, унинг ўзлаштириш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда уларни мустақил фикрлашга ўргатиш зарур.

Тафаккур воқеликни бевосита сўз ёрдами билан умумлашган тарзда акс эттириш жараёни ҳисобланади. Атроф-муҳитдаги ҳодисанинг ташқи ифодаси сезги, идрок, тасаввур жараёнларида ёрқин образли тарзда, турли аломатлари, маконда жойлашиши ва тавсифида акс этади. Тафаккурда эса инсон уларнинг мураккаб боғланишларини англаб етади.

Маълумки, ҳар қандай тафаккур жараёни муайян бирон-бир назарий ёки амалий муаммони ҳал этишга қаратилган бўлиб, инсон онгида пайдо бўлган саволларга жавоб кидиришда ўз ифодасини топади. Болаларда таажжуб, ҳаяжон, эҳтирос каби интеллектуал ҳисларнинг пайдо бўлиши тафаккурнинг ўсишидан далолат беради. Инсон томонидан бевосита идрок қилинаётган предметлар эмас, балки фақат тасаввур қилинаётган нарса ва ҳодисалар ҳақида фикрлашдан иборат тафаккур тури кўргазмали-образли тафаккур деб аталади.

Мактабгача ёшдаги болалар илмий тушунчаларга эга бўлмаганликлари учун билиш фаолиятида асосан кўргазмали образларга суяниб фикр юритадилар, мулоҳаза билдирадилар, ҳукм чиқарадилар. Шунинг учун улар кўпроқ нарса ва ҳодисаларнинг,

жисм ва предметларнинг кўзга яққол ташланиб турувчи аломатига, хусусиятига, ташқи белгисига эътибор қиладилар.

Гап тузиш жараёнида ақлий усуллар бажарилади. Бу усуллар назарий англо-маслиги ҳам мумкин. «... ақлий усуллар қондасимон ҳаракатларнинг шаклланиши негизда ётган психологик механизмлар саналади». Ақлий изланишга туртки берадиган саволни нима келтириб чиқаради? Бундай эҳтиёж, руҳшуносларнинг таъкидлашларича, ахборот танқис бўлган шароитда юзага келади.

Ҳақиқатан ҳам, тушуниш жараёни «ахборот танқислиги»ни ҳис этишнинг саволга ўсиб ўтишидан бошланади. Савол бериш одати ва малакаси ўз билимларидаги зиддиятларга, бўшлиқларга нисбатан сезгирликни ўстиради, муаммони – инсон фикрини олға бошловчи, кашфиётлар ва ихтиролар ярата олишга қодирликни кўриш қобилиятини шакллантиради. Мана шу омиллар, кичкинтойда тил ҳодисаларини билишга қизиқиш уйғотади.

Қизиқиш қизиқарлиликка ҳам боғлиқ бўлади.

Қизиқишнинг, шу билан боғлиқ тушунча – қизиқтиришнинг таълимда яна бир аҳамиятли томони бор. У мақсадни пайдо қиладди. Ю.В.Уриваев, Г.И.Бабенковлар таъкидлашганидек, мақсад мияда туғилиб, танани ўзига бўйсундиради. Ўзбек тилини амалий эгаллаш мақсади туғилган болада алоҳида сафарбарлик кузатилади. У ўзи туза олаётган гап қурилишлари асосида савол бериш ёки жавоб қайтариш бирор нарсани сўраб билиш, бирор нарсани маълум қилиш истагида бўлади. Истак, бинобарин, унда қизиқишни пайдо қиладди, қизиқиш гапириш мотивини уйғотади.

Бу жараён нафақат машғулотларда, балки тўғри ва изчил ташкил этилган турли хил ўйинлар орқали ҳам амалга оширилади. Машғулотда айрим товушлар талаффузини ўрганишда тилнинг ҳолатларини кўрсатиш билан боғланса, болалар «Қувноқ тилча», «Сирли сандиқча» каби ўйин номларини айтишлари мумкин. 3з ундош товуши ўтилса, болалар уни чивин ҳақидаги эртак асосида ўрганишни таклиф қиладилар.

Болалар ўзлари таклиф этган ўйинларда алоҳида иштиёқ билан иштирок этадилар, сўзлари қабул қилинганидан беҳад қувонадилар, навбатдаги машғулотларда ҳам фаол қатнашиш ҳаракатида бўладилар. Бу ҳолатлар уларнинг мустақиллигини янада оширади.

Боланинг таълим субъектига айланишида тарбиячи-бола муносабатида ҳамкорлик вазиятини сақлашга интилиш зарур. Масалан, тарбиячи одатдагидек болаларга саволлар бериб, жавоб олавермасдан, уларга ҳам саволлар беришни таклиф қилиб туриш жоиз. «Ҳа-йўқ» ўйини ўйналадиган бўлса, столга бир идиш қўйиб, устини бирор нарса билан ёпиш ва идишнинг номини топиш учун саволлар билан мурожаат қилишларини сўраш мумкин.

Тарбиячи: Мен бир идишни беркитиб қўйдим. Сиз мендан бу идиш нима учун ишлатилиши ҳақида сўранглар, мен «Ҳа» ёки «Йўқ» деб жавоб қайтариб тураман.

Болалар (навбат билан): Унда овқат ейиладими? Унда ун эланадими? Унда чой дамланадими? У чиннидан ясалганми? Унинг шакли думалокми? Унга қайноқ сув солиш мумкинми? Уни ўйнаш мумкинми? У чойнакми?

Бундай ўйинлар болаларнинг мустақиллигини оширишдан ташқари, нутқини равонлаштиришга ҳам ёрдам беради.

Турли касб эгалари тасвирланган расмлар, жиҳозларнинг расмлари асосида болаларнинг тафаккурини ривожлантириш, нутқини ўстириш, уларни касбга йўналтириш мақсадида савол-жавоб ташкил этиш мумкин. Тарбиячи болаларга расмлар асосида касб эгалари билан боғлиқ қандай савол бериш кераклигини тушунтиради.

Тарбиячи: Болалар, сиз ўзингизни қўлингиздаги расмда тасвирланган касб эгаси деб тасаввур қилинг. Масалан, ошпаз расмини кўтариб турган бола шундай деб сўрасин: Ошпаз эканман. Бугун қандай овқат пиширай?

Болалар ҳайдовчи, қурувчи, ўқитувчи, шифокор ва бошқа касб эгалари родини ижро этиб, юқоридаги каби саволлар берадилар. Бундай машғулотлар уларни фаоллаштириб юборади, ижодий қобилиятларини ўстиради.

Хуллас, мактабгача таълим ташкилотларида ўтказиладиган машғулотлар жараёнини янги педагогик технологиялар сирасига кирувчи ҳамкорлик педагогикаси асосида ташкил этиш, болалар мустақиллигини таъминлаш, натижада болани аста-секин таълим ва тарбия субъектига айлантириб бориш машғулотларнинг замонавий талаблар даражасида бўлиши учун кенг йўл очади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ирисбаева Ё. У. СВЯЗНАЯ РЕЧЬ-ГЛАВНОЕ ДОСТИЖЕНИЕ В РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА //Экономика и социум. – 2021. – №. 10 (89). – С. 695-698.

2.Граник Г.Г., Бондаренко С.М., Концевая Л.А. Как учить школьников работать с книгой. – М.: Знание, 1987. – 80 с.

3.Ғозиев Э. Тафаккур психологияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 1990. – 184 б.

4.Mirjalolova L. WAYS TO INCLUDE THE ELEMENTS OF SPEECH CULTURE IN THE SPEECH OF PRE-SCHOOL CHILDREN //International Bulletin of Applied Science and Technology.–2023.–Т. 3. – №. 6. – С. 1033-1036.

5.Mirjalolova L. Increase children's speech activity. – 2016.

6.Mirjalolova L. Bolalarni gapirtirib o'ynaladigan o'yinlarga nutqiy jihatdan tayyorlash. – 2005.

7.Shamsiddinovich M. A. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI TO'G'RI TASHKIL ETISH OMILI SIFATIDA: Musayev Ashurali Shamsiddinovich, Yangi asr universiteti o'qituvchisi //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 1. – С. 309-313.

8. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.

9. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.

10. Мусаев А. Ш. РАҚАМЛИ ТАЪЛИМ МУҲИТИДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИ ДАСТУРИЙ ВОСИТАЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШ //E Conference Zone. – 2022. – С. 125-128.

11. Мусаев А. Ш. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА КОМПЕТЕНТЛИ МУТАХАССИС ТАЙЁРЛАШДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎЗИГА ХОС ҲУСУСИЯТЛАРИ //E Conference Zone. – 2022. – С. 115-117.

8. Irisbayeva Y. Using" Cluster" Method //Eastern European Scientific Journal. – 2018. – №. 6.

12. Irisbayeva Y. Future Educators Professional Readiness to Interact with Preschool Children //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.

13. Irisbayeva Y. PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE EDUCATORS TO INTERACT WITH CHILDREN OF PRESCHOOL AGE //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – Т. 7. – №. 7.

14. O'tbosarovna I. Y. Improving the professional pedagogical preparation of students to interact with children's mechanisms //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2022. – Т. 2. – №. 1.5 Pedagogical sciences.

15. Yo I. MULOQOT JARAYONIDA BOLA SHAXSINI RIJOVLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI //Экономика и социум. – 2023. – №. 6-1 (109). – С. 165-169.

16. O'tbosarovna I. Y. Pedagogical opportunities for improving the readiness of students to interact with children //Confrencea. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 268-270.

17. Ирисбаева Ё. У. ТЕОРИЯ ДЕТСКОЙ ИГРЫ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ //Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста. – 2023. – С. 26-32.

18. Ирисбаева Ё. У. СВЯЗНАЯ РЕЧЬ-ГЛАВНОЕ ДОСТИЖЕНИЕ В РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА //Экономика и социум. – 2021. – №. 10 (89). – С. 695-698.